

פלונית נגד פלוני) 2015/113

פסק א'

שמחה קראוס

אב בית דין, בה"ד הבינלאומי, נוא יארק

בפני בה"ד הבינלאומי באה האישה מרת פלונית ביום רביעי טז בשבט ה'תשע"ד (12/17/14) וביום שלמחרת, ביום חמישי יז בשבט (12/18/14), וספרה לנו על האסון שקרה בחייה ובאה לפני בה"ד בכדי שזה יצילה להצילה מכבלי עיגון.

והנה מה שאמרה:

היא נשאה לפלוני ב 1/1998 . נולדו להם שלשה ילדים בשנים: 2000, 2006, ו- 2008.

מ 5/2009 עד 11/2009 הלכו שניהם לטיפול פסיכולוגי. הטיפול הנ"ל נגמר ב 11/2009 ללא שום הצלחה ובאותו חודש נפרדו זמ"ז. עד עכשיו הבעל, פלוני, מסרב ליתן לה גט פטורין כדמו"י.

ועכשיו לסיפור חייה מעת שפלונית ופלוני נפגשו.

מה שנכתב כאן הוא פרפראזה של דבריה. וצריך להדגיש שכל טענותיה היסודיים מפלונית נתאמתו ע"י עדותם של מכירי המשפחה ומסמכים מאת בעלי מקצוע מומחים, דהיינו פסיכולוגים, בין פסיכולוג המשפחה ובין פסיכולוגים מומחים שהבה"ד שאל עצתם (וכדלהלן בנספח).

זמן קצר אחרי הנישואין פלונית ראתה התנהגויות מוזרות ומנהגים מוזרים בהם נוהג בעלה פלוני. פלוני הודה שלפעמים הוא מתנהג באופן מוזר וביקש סליחה על שהתעלם ולא דיבר וסיפר לפלונית ע"ז בעת פגישותיהם קודם הנישואין.

כבר בליל החופה, שהייתה חופת נדה, פלוני הגיב באופן קשה מאד. התרגז וצעק על פלונית כאילו הייתה אשמה בעניין נידתה. התנהגויות נוספות שנהג בהם פלוני היו הסתגרויות בארון הבגדים לכמה שעות בכל פעם שפלונית טעתה לפי הגדרותיו וציפיותיו, אפילו כשהיה מדובר בעניינים קטנים, ופעמים הגיב באופן דיס פרופורציונאלי, בהגזמה וברוגז יוצאים מגדר הרגיל.

עוד העידה פלונית שבעלה, שלא בפניה, שתה הרבה משקים משכרין. באחת מן הפעמים נהג בגילופין וגרם לתאונת דרכים, באותה עת המשטרה המליצה שבגלל נהיגה בעת שכרות, ישלל ממנו רישיון הנהיגה, וכך נשלל מפלוני רישיון הנהיגה שלו לכמה חדשים.

עוד טענה פלונית שבזמן נישואיהם פלוני נטל תרופות וכדורים הניתנים לבעלי מחלות נפש כגון Prozac נגד דיכאון ו-Colonazepac נגד חרדות.

מפעם לפעם פלוני נטל תרופות אלו יותר מכדי המידה הנדרשת, ונהג במכונית כשכל משפחתו עמו תחת השפעת התרופות, ובכך סיכן חייהם של כל בני משפחתו ושלו. צריך להדגיש כאן שפלוני נטל את התרופות Prozac וכו' עדיו כשהיה בחור דהיינו הרבה שנים קודם שנפגשו, וגם על זה לא דיבר בעת פגישתם קודם שהשתדכו. דבר שהפגיע מאוד את פלונית.

עוד העידה פלונית, שכמה וכמה פעמים גם הלך למקומות נבלה וזימה (מועדונים מפוקפקים למיניהם). ואף העיד הבן הבכור שלהם שפעם הלך לשהות בביתו של אביו לאחר שנפרדו הזוג זמ"ז ומצא שלנה שם גם אישה אחרת.

והנה התנהגותו המוזרה אינה דבר נורמאלי. כששאלנו את פלונית, איך הסביר הפסיכולוג הזוגי את התנהגותו המוזרה של בעלה. פלונית הפנתה אותנו לפסיכולוג של המשפחה והוא העיד בפנינו שלפי הבנתו המקצועית לפלוני יש סינדרום המכונה BPD (Borderline Personality Disorder).

ואכן כמה מן העדים העידו בפנינו על דברים מוזרים מאד כמו: שותפו של פלוני, עורך דין ופסיכיאטר.

בנספח יראה הקורא מה הם ההשלכות היום יומיות של מחלה זו בחיי המשפחה.

כששאלנו את פלונית, למעשה למה היא תובעת גט, ענתה לנו בזה:

קודם חשבתי שהתנהגות זו מוזרה רק לי, וכך הוא מנהגו של עולם. הלא לא הכרתי את פלוני הרבה זמן, וגם הייתי צעירה מאד, חונכתי בבית ספר בית יעקב, ולא הכרתי הרבה בחורים. למדתי בסמינר ושם חינכו אותנו שכשיש בעיות בנישואין זהו תפקידה של עקרת הבית לשקם ולרפא את השבר וכו'. רק אחרי הרבה זמן כשראיתי במו עיני התנהגותיו המוזרות הייתי משוכנעת שאי אפשר בשום אופן לחיות חיים נורמאליים עם אדם כזה, שפלוני הטעה אותי, הוא לא סיפר לי לפני שהתחתנו על כל תופעות האלו, על הדיכאון, על החרדה ובכללה סתיר ממני כל המחלות שלו, וגם שיש לו תרופות וכדורים ומרשמים שהרופאים ומטפלים נתנו לו עוד הרבה, הרבה זמן לפני שהכירו זא"ז. והרי המסמכים מבררים דבר זה שעוד כשהיה פלוני כבן חמש עשרה שש עשרה כבר לקח Prozac. כאמור נתונים אלו באה לי לפלונית כהפתעה גדולה ורק אחרי כמה שנים.

ובכן כשאנו צריכים לדון על חיובו של פלוני לתת גט לאשתו בוודאי ובוודאי נענה בחיוב. והנימוקים הם כדלהלן:

א. הרי לפלונית נתגלה שבעלה אינו אותו אדם שהציעו לה השדכנים. לא רק שאינו מנומס, אלא דאינו נוהג כאדם נורמאלי. הוא כעסן קיצוני, הוא נרקסיסטי, כאילו כל העולם עומד רק לשמש אותו ואם דבר אחד אינו לפי רוחו הוא יכול להחריב עולמו. ובאמת כן עשה. האלימות הפסיכולוגית אינה דבר של מה בכך, והנספחים הפסיכולוגיים שיש לנו יעידו יותר ממאה עדים איך מצבו הפסיכולוגי של פלוני הרס את ביתו.

1 דבר זה נתאמת במסמכים מהודאתו של פלוני בערכאות ויש לנו במסמך.

ב. יש לנו מסורה מהרב חיים פלאגיי זצ"ל (חיים ושלוש ח"ב סי' קיד) כי זוג שנפרד ועומדים במחלוקת ו"מלאכי השלום" לא הצליחו לעשות שלום ביניהם וכבר עברו י"ח חודש – בית הדין יכול ורשאי לכפות לגרשם. שיטה דומה יש גם ברבינו ירוחם, בו מגביל רבינו ירוחם את הזמן לעשות שלום-בית לשנה, ואחרי שנה ניתן לכפות גירושין על בני הזוג.

ג. בנוסף הייתה במקרה דנן אלימות פסיכולוגית. וגם כשאדם אינו דווקא מכה אשתו ורק מצערה באופן תדיר ומתעלל בה מבחינה נפשית - חייב לתת לה גט. וכן כתב הגאון ר' יוסף קאפח זצ"ל בס' עדות ביהוסף סי' לז:

"יש בהחלט להבין את האשה וכנות דבריה, כי בשום פנים אינה מסוגלת לחיות עמו בצוותא, וכבר אמרו בעלי המוסר כי קשים מכות נפשיות המבטאות בעלבונות ובהתנהגות מחפירה ממכות גופניות כי מכות הגוף עשויים להרפא ולהשכח, ואילו מכות הנפש משאירים צלקות מכוערות לעולם ואינן ניתנות לריפוי.

"מעתה נראה שאין אנו רשאים להתעלם מטענות האשה אשר משקל רב להן, ולנהוג בה כסתם בעל חי, לומר לה המשיכי להיות בסבל נפשי ובמועקה תמידית, ואם מפני ריח הפה כופין להוציא כנפסק ברמב"ם פרק כה, הלכות אישות, הלכה יא, מפני פליטות הפה והתפרצויותיו לא כל שכן!"

וכתבו עוד הגאון הרב שלמה משה עמאר, הגאון שלמה דיכובסקי והגאון הרב ישראל מאיר לאו, חברי ב"ד הגדול בירושלים (תיק 016788168212):

"ניכרים דברי אמת בדבריה (של האישה). והכאב שהביעה הוא כאב אמתי ... אלימות נפשית קשה לא פעם ומסוכנת יותר מאלימות פיזית. רמיסת כבודו של אדם, הפיכתו לאבק אדם, לסמרטוט ולאפס, גרועה יותר במקרים רבים מאשר אלימות פיזית ... מדובר במאיסות מוחלטת שנגרמה בעטיו (של הבעל), ובחיים של צער, כאב והשפלה. האישה ניתנה לחיים ולא לצער, ויש להפעיל כנגד הבעל צעדים מתאימים בכדי להביא למתן גט".

ובאמת כבר בתשובות הרשב"א המיוחסות לרמב"ן (סי' ק"ב) יש דגם על אלימות פסיכולוגית יש לכפות את הבעל ליתן גט לאשתו. וכן פסק הגר"א דבאלימות והתעללות נפשית כופן את הבעל ליתן גט ע"ש באהע"ז סח' קנד:י"א.

ובכן גם בעקבות כמה וכמה פסקי דין רבניים בארץ ישראל (כמו, למשל, תיק מס' 4569-64-2' מבית דין הגדול, תיק מס' 3-21-3426 ב"ד ד'תל-אביב, וגם ב"ד איזורי של נתניה תיק מס' 284462/9).

אנחנו בה"ד ששמע את דברי האישה פלונית, ומשוכנע מצדקתה מחייב את פלוני ליתן גט לאשתו פלונית כדמ"ו בתוך שבועיים מאת קבלו פסק זה.

הרב א. יהודה וורברג
דיין

הרב יוסף בלאה
דיין

הרב שמחה קראוס
אב בית הדין

פלונית נגד פלוני

פסק ב'

שמחה קראוס

אב בית דין, בה"ד הבינלאומי, נוא יארק

הנה בפני בה"ד ככל הנכתב בחלק א'.

פסק דין

בעובדא שלפנינו ישנם כמה וכמה בעיות יסודיות:

אחת, אם אפשר בכלל לבטל קידושין מדין טעות.

הבעיה השנייה, אפילו אם נאמר דכן אפשר לבטל קידושין, האם ניתן לבטל הקידושין כשמצאה האישה באיש טעות.

הבעיה השלישית, מדוע חכתה האישה עשר שנים כדי להבין טעותה

ולדרוש גטה.

ונתחיל בבירור ביטול קידושין במקרה של טעות שמצא האיש באישה, ותוך כדי דיון זה נברר עניין ביטול קידושין מדין טעות, ועניין טעות שמצאה האישה באיש.

דהנה במשנה כתובות (עב ע"ב וכן הלאה) דמקדש אישה ונמצא בה מומים הרי הסוגיה עוסקת כשנמצא מום באישה אז יש עניין של טעות וביטול מקח. אבל לגבי איש לא מצינו זה. ובאמת כן סובר הבית מאיר (אהע"ז סי' קנד סע' א) דדווקא "באיש אמרינן חזקה דאין אדם מפיס במומין ... משא"כ באשה שבכל דהו ניחא לה, מדלא חקרה לדעת אם יש בה מומין, וגם לא התנה ... סברה וקיבלה". וא"א לבטל קידושין כשהאישה טוענת שיש מום בבעלה.

ובאמת הרבה אחרונים סוברים כך. למשל התשב"ץ (א:א) דבאישה שמצאה שבעלה אין לו ג"א והיו כמה מרבני איטליה ואשכנז שהתירו אישה זו בטענת מק"ט וכתב התשב"ץ וגם זה אין מספיק להתיר האישה, דשמא אחר הקידושין נולד בו ענין זה ... ועוד ... אפשר ... שיתרפא מאותו חולי ... ועוד זקן שקידש יוכיח. וא"ת שגם קידושין בטלין אתה מפקיע כמה נשים מבעליהם".

והטעם דבאישה שמוצאה מום בבעלה אין מקח טעות מפקיע הקידושין הוא משום דטב למיתב טן דו, והיינו דאישה ניחא לה בכל דהו בעל.

אחד מגאוני זמנינו תמך בשיטה זו, הגרי"א הנקין בספרו פירושי איברא כתב שם בהחלטיות ובעוצמה רבה "שאין לנו שום דין של ביטול קידושין. מאיזה מום שהיה, ולא נהגו כך בכל הדורות" (שם דף 46).

ואולם יש סוגיה מפורשת ממנה יכולים אנו ללמוד דיש מקור הלכתי מובהק לבטל קידושין אפילו במום שבאיש.

נתחיל בסוגי' ב"ק דף קי ע"א, בה נראה לא רק שאפשר להפעיל עניין של מק"ט לבטל קידושין אלא דיש להרחיב הנדון יותר מטעות סתם ועיון עמוק בסוגי' שם ישכנע אותנו שיש כאן עניין גדול יותר מטעות סתם אלא אומדנא דמוכח שאילו ידעה לא נתקדשה.

במשנה בבבא קמא (קי ע"א) נאמר: "נתן הכסף לאנשי משמר ומת, אין היורשין יכולין להוציא מידם". ובגמרא (שם, ע"ב): "אמר אביי: ש"מ כסף מכפר מחצה, דאי לא מכפר, הוה אמינא מהדר ליורשין, מאי טעמא? אדעתא דהכי לא יהב ליה... אלא מעתה, יבמה שנפלה לפני מוכה שחין, תיפוק בלא חליצה, דאדעתא דהכי לא קדשה עצמה! התם, אנן סהדי דמינח ניחא לה בכל דהו, כריש לקיש. דאמר ריש לקיש: טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו". בלומדי סוגיה זו עלה בדעתי שסוגיה זו אינה עוסקת בדיני טעות אלא בדיני "אומדנא". הגמרא מחדשת כאן שאישה לא תסכים להתקדש כשהחשש שתזדקק לאחיו החולה מרחף מעל נישואיה. אלא שמאידך, הגמרא מסיקה שיש שיקול שונה: אישה תעדיף לחיות עם בעל בריא על אף חשש זה של האח המצורע, ובלבד שלא להישאר במצב של רווקות ("טב למיתב"). ובאמת כמה מגדולי האחרונים הבינו שסוגיה זו עוסקת באומדנא, כגון הרד"ך (בבית ט), הנוב"י (מהדו"ק יו"ד סימן טו).

מהו ההבדל בין "טעות" ל"אומדנא"? כדי שנבטל קידושין ע"י טעות ישנם כמה תנאים:

א. החסרון הייתה שם קודם הקניין, קודם הקידושין. למשל היה מום באיש. המום היה שם לפני הקידושין. ולמשל האישה לא ידעה מזה - אפשר לבטל הקידושין ע"י מום. אולם אם המום נולד אחר הקידושין אין אנו יכולים לומר שעכשיו הקידושין בטלים משום מק"ט.

אולם באומדנא, דאדעתא דהכי לא קדשה עצמה, אז אפילו אם נאמר שהתגלה דבר זה אחר הקידושין. ג"כ אפשר לבטל הקידושין (סברא זו ראיתי בס' שאילת משה אהע"ז סי' ב מהגר"מ ראזין, אחד מגדולי הפוסקים מדור העבר בברוקלין, נוא יארק. ותודה למנהל בה"ד הגר"י וורברג שהפנה אותי לתשובה זו.) ובעצם אפשר להעמיק בזה קצת יותר. צריך לדעת ולהבין קצת יותר את עניין מק"ט ולראות היחס גם בין מק"ט ואומדנא לדיני תנאים.

בחושן משפט בהלכות מקח וממכר מצינו כמה מקרים שבהם המקח בטל, אפשרות אחת היא של מקח טעות, והיא מתקיימת כשהוגדר מה הדבר הנקנה, ולאחר שנקנה התברר שהוא שונה ממה שסוכם. אפשרות אחרת לביטול מקח היא מכר שנעשה על תנאי מסוים, ואם לא מתקיים התנאי המכר בטל. בנוסף לכך מציין השו"ע (חו"מ סימן רז ס"ד) שיש מקרה שבו המקח לא בטל: "אבל המוכר סתם, אף על פי שהיה בלבו שמפני כך וכך הוא מוכר, ואף על פי שנראים הדברים שלא מכר אלא לעשות כך וכך, ולא נעשה, אינו חוזר, שהרי לא פירש, ודברים שבלב אינם דברים. ואף על פי שקודם מכירה אמר שהוא מוכר על דעת לעשות כך וכך, כיון דבשעת המכירה לא אמר, אינו חוזר". אלא שהרמ"א כותב על כך "מיהו אי איכא אומדנא דמוכח, נתבטל המקח", יש לציין שהרמ"א לא כתב זאת כמחלוקת בלשון "י"א' כדרכו כמעט בכל מקום שבא לחלוק או להביא דעה שחולקת על השו"ע, ונראה שהסיבה היא שלדעת הרמ"א

גם השו"ע יודה בכך, ובאמת הגר"א מעיר שהרמ"א מסתמך על מקרים שציין השו"ע עצמו במקומות אחרים (שמע שמת בנו במדינת הים ונתן את נכסיו במתנה, שטר מברחת), לפיכך נראה שהלכה זו בעיקרה אינה שנויה במחלוקת ואזלין בתר אומדנא דמוכח. אחד ההבדלים בין מקח טעות לתנאי הוא שתנאי יכול להיות על דבר שיהיה או לא יהיה בעתיד ואז המכר יחול או יתבטל למפרע, ולכן יש לברר לפלוני אומדנא, האם היא כמו מק"ט וצריך שכבר בזמן המקח יהיה אותו חסרון במקח, וכל החידוש באומדנא הוא שגם אם לא אמר במפורש שקונה על דעת כן בכל זאת ברור לנו שעל דעת כן עשה את המקח, או שאומדנא היא כמו תנאי וייתכן לבטל מקח מכח אומדנא גם אם החיסרון יתהווה רק אחר כך. נראה שמהרמב"ם (שממנו לקוחים דינים אלו הלכות מכירה פי"א ה"ט) והשו"ע עצמם יש להוכיח שזה דומה לתנאי, שהרי הביאו דין זה בכלל דיני תנאים ולא בדיני מק"ט ואונאה, ומסדר דברים יש להוכיח שהעילה לביטול המקח אינה צריכה להיות גלויה בשעת המקח, גם בפוסקים שדנו באומדנא נראה שאין חילוק אם הפגם היה קיים והתגלה רק לאחר הנישואין או שנוצר רק לאחר מכן, וממילא נראה שמבחינה זו אומדנא דמוכח דומה לתנאי. בפירוש הסוגיה נחלקו המפרשים, מרש"י לא ברור שיש חילוק בין נשואה לארוסה אלא שהתוספות שם כתבו שכל הדיון הוא בארוסה אבל גם אם נישאה ברור לגמרא שנישאה אדעתא דהכי, ואינה נמנעת מלהינשא בגלל מה שאולי יקרה לאחר מיתת בעלה.

המרדכי (יבמות סימן כט-ל) מביא מחלוקת לגבי אישה שנפלה לפני יבם מומר, בתשובת הגאונים מובא שאישה שנפלה לפני יבם מומר אינה צריכה חליצה, לעומת זאת רש"י כתב שאין לסמוך על תשובה זו מכיוון שישראל אע"פ שחטא ישראל הוא, המרדכי מרחיב את היריעה בדברי המהר"ם מרוטנבורג שמביא ראיה מסוגייתנו לדעת הגאונים: "ונראה להר"ם להביא ראיה לדברי הגאונים מדפריך פרק הגוזל אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה מעיקרא ומשני מינח נייח לה טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו, פי' ניחא לה בבעל כל דהו, א"כ לגבי מומר דליכא למימר הכי דאנן סהדי דלא ניחא לה להתיבם לו כי יעבירנה על דת לבא עליה בגיות וכל זמן שהיא נדה ודאי אנן סהדי דלא ניחא לה וא"כ נפקא אף בלא חליצה אם אין שם יבם". נמצא שבפירוש הסוגיה המהר"ם נקט בפשטות שאין לחלק בין נשואה לארוסה והדיון הוא גם בנשואה, ויש דיון נוסף בשאלה האם יבם מומר שונה מיבם מוכה שחין מבחינת העיקרון של "טב למיתב", והאם מסקנת הגמרא שייכת גם במקרה זה, בנקודה זו סבר המהר"ם כגאונים, מכיוון שלא ניתן לחיות איתו כדת ישראל ול"ש לומר "טב למיתב". אמנם מהר"ם לא פסק כן למעשה לפלוני מומר מכיוון שרש"י נחלק על הגאונים, אך מספר פוסקים הסתמכו גם למעשה על מהות דבריו שדברי הגמרא נאמרו רק כששייך לומר "טב למיתב..." ויש מקרים שבהם אין מקום לטענה זו. נמצא ש"טב למיתב" הוא עיקרון שיש לו יוצאים מהכלל, וראה דבריהם של מורינו הגאון הרב משה פיינשטיין זצ"ל ('אגרות משה', אבן העזר, ד סימן קכא) שכתב כן לגבי יבם מומר שמעגן את האישה ובתשובת הר"מ ראזין ('שאלות משה' אבן העזר סימן ב שהזכרתי לעיל). וגם לגבי דעת רש"י שחלק על הגאונים, ראה בשו"ת הרד"ך בית ט שכתב שאם נפלה לפני יבם שמעגן אותה והיא מנועה מלחיות איתו, מודה רש"י שלא נישאת אדעתא דהכי, וז"ל: "דאף על גב דרש"י לית ליה סברת

מהר"ם ז"ל דסבר דאף על גב דביבם משומד מינח ניחא לה כדאמרינן התם בהגוזל... אבל בנדון דידן דאיכא תרתי לריעותא שהוא משומד ובידו היה לצאת משם בכל פעם שהיה רוצה ככתוב בשאלה ועם כל זה עמד ועומד הוא בשמדותו ואומר מה בצע לי להדבק בישראל שהם שפלים ונרדפים טוב לי שאדבק באלו שידם תקפה והוחזק שאין דעתו לחזור... ותעמוד עגונה כל ימיה ואין כאן טן דו פשיטא דאנן סהדי דאדעת' דהכי לא קדשה נפשה דהא טעמא דטנדו הוא דאמרינן גבי משומד דמינח ניחא לה ולא שייך לומר סברא וקבילא דפשיטא לעניות דעתי שהוא מהדברים שאינם צריכים אפילו גלוי דעת והוה ליה כאלו פי' בהדיא שעל תנאי זה היא נשאת להעלה" גם הרב פראנק בס' קל"ג מביא את דברי הרד"ך הללו כסיעתא לפסיקתו. הרד"ך מוסיף ששפשיטא שגם התוספות יודו במקרה כזה. יוצא אם כן שניתן לומר שלכל הדעות בסוגיה זו, ניתן לבטל קידושין מכח אומדנא דמוכח. וכבר הורו שני זקנים בדור שלפנינו לבטל קידושין מכח אומדנא דמוכח, הגרצ"פ פראנק (בתשובה הנ"ל) והאג"מ (אבה"ע ח"ד קכא).

לגבי הנ"ד יש לעיין עוד, שהרי בנ"ד החיסרון הוא בבעל עצמו, ואילו הסוגיה בב"ק עוסקת בחסרון שיש ביבם. בסוגיה בב"ק כתב רש"י "דמינח ניחא לה - להתקדש לראשון שהוא שלם על ספק זה שאם ימות תזקק לאחיו" רש"י מפרש שאין הכוונה שכל אישה תסכים לחיות עם כל גבר, אלא שכוונת הסוגיה ללמד כי אישה, כל עוד החתן שלה בריא, תסכים להתחתן עמו, על אף החשש שאם הוא ימות היא תצטרך להיות עם אחיו החולה. מרש"י משמע שאם הבעל עצמו נמצא מוכה שחין לא שייך לומר "טב למיתב" וכו', נמצאנו למדים לפי רש"י כי אישה אשר לא ידעה שבעלה הוא מוכה שחין קידושיה אינם תקפים, ואין מקום לטענת "טב למיתב", ועל פי מה שכתבתי לעיל נראה שהסיבה היא שיש להשוות בין דיני קידושין לדיני ממונות וניתן לטעון טענת אומדנא דמוכח ולבטל את הקידושין, ומצאתי שכבר פירש כן בשו"ת מהר"י קצבי (סימן י) תלמיד המהרי"ט.

ובעצם עי' באור זרוע חלק א' סימן תשס"א מביא שנשאל רבינו שמחה בעובדא דהוה באחד שנמצא סומא בשתי עיניו, ונודע לאישה מום זה רק לאחר שנתקדשה לו, ופסק שאפילו גט לא הייתה צריכה, אם לא ידעה מעניין המום הזה קודם הנישואין, וקידושי טעות הן אע"פ שלא היו הקידושין על תנאי, ודבריו של האור זרוע הם "פתח גדול" כדבריו של הגרצ"פ פראנק להתיר קידושי טעות.

ובשו"ת מהרש"ם חלק א' סימן י"ד הביא מה שכתב באור זרוע חלק א' סימן תשס"א "מה שכתבתי לכופ לגרש, הוא לרווחא דמילתא, כילענ"ד אפילו גט לא הייתה צריכה, אם לא ידעה מום זה, שבבירור קידושי טעות הן, אע"פ שלא היו הקידושין בתנאי, ועל מ"ש השואל בסימן הקודם, דלהשיאה לסומא אין זה עיגון, דראוי הוא לביאה, ואשכחן אהבת נשים לבעליהן סומין כמו בגרושת ריה"ג— השיברבינו שמחה: אמרת שאין כאן עיגון, אין לך עיגון גדול מזה, כי שמא קודם הייתה יושבת כל ימיה בלא בעל, ממה שהייתה נישאת לסומא. והרי ברור שמום של גבורת אנשים גדול יותר ממום של סומא, שהרי הסומא יכול לקיים מצוות עונה ואף להביא ילדים לעולם. מה שאין כן במי שאין לו גבורת אנשים שאין לא זה ולא זה.

ועוד הוסיף וכתב מהרש"ם בתשובה אחרת, חלק ג' סימן ט"ז, דאם היו בבעל סימני סריס, כיוון שאינו ראוי לביאה במה נתקדשה.

וכן הביא הבית שמואל אבה"ז סימן קנ"ד ס"ק ב' "והא דתנא במתניתין אלו כופין בין שהיו עד שלא נישאת, פירש הב"ח, היינו שהיו והיא לא הייתה יודעת, מיהו במתניתין קמייטא במומין יש לומר בהיו ולא הייתה יודעת כופין גם כן, אלא החילוק בין תרי משניות הללו או בריח הפה כופין ובשאר מומין לא כופין. אבל אם לא יודעת הוי מקח טעות וכופין להוציא..." ואם בריח הפה כך, קל וחומר בגבורת אנשים.

ונצעוד קצת הלאה באגרות משה אהע"ז ח"ג סי' מח נשאל אודות אחד שלא היה לו כ"ג שא"א היה ולהשיג ממנו גט, וכתב הגרמ"פ "אם נתברר שהוא אמת, וודאי הואמום גדול כזה שיש מדינא לבטל הקידושין אף כשהוא חי וכו". וכתב שהוא "אינו רואה ספק בזה". ובעצם הוא פוסק כן כמה פעמים שם בספרו אגר"מ ע"ש.

ועיי' בס' הר צבי להגרצ"פ פראנק ח"ב סי' קלג שמביא מספר חסד לאברהם וז"ל:

עוד ראיתי בחסד לאברהם תנינא בסוף סי' נ"ה שכותב לענייננו, דבעל שהמיר מכש"כ די"ל דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה. וכן נראה בנדון דידן שנשתגע ואין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת שזה ג"כ גרוע ממוכה שחין ויש לומר דאדעתא דהכי לא קדשה עצמה ויש לדון דנתבטלו הקידושין למפרע עכ"ל.

וכשנדקדק בדברי הגרצ"פ פראנק לענ"ד נראה דיש כאן דבר חדש.

כשהוא אומר ד"כשנשתגע" יש כאן מום, אין פי' דווקא שנעשה שוטה ע"פ דין, דהיינו לן בבית הקברות, המאבד מה שנותנים לו, וכו'. אלא דמה שעושה דבר או הנהגה זו כמום זו היא אפשרות לחיות חיים נורמאליים. והיינו דא"א לאדם ל"דר עם נחש בכפיפה אחת". וזהו שהוא גרוע ממוכה שחין. עצם ה"שגועון" שא"א לעשות תכניות ולעשות סדר והכל מתהפך. זהו המום הגדול. הוא בבחינת "נהפוך הוא" האי אפשרות להדברות בין הזוג, שנגרמים ע"י ה"שגועון" של אחד מן בני הזוג.

וקודם שנגמר העניין הנני רוצה להביא חידוש גדול מהגאון האדיר מ'קינצק בספרו חלקת יואב (אהע"ז ס' כ"ד) שכתב שם בין השאר וז"ל:

"אבל לפי דעתי מצאתי מבואר להדיא בהשו' מהרי"ק דאף אם אינה שוטה רק שאינה יודעת לנהוג בצרכי הבית מחמת שטותה ופתייתה מום גדול חשוב ומתירין לו לישא אחרת. כי אשה צריכה להיות לבעל לעזר כדכתיב אעשה לו עזר ואם אינה בר הכי בכלל מומים גדולים הוא והוא להדיא בתשו' מהרי"ק סימן ק"א. וזה היה מעשה שהמשודכת יצאתה מדעתה ואינה יכולה להיות לעזר כלל ולבנות את ביתה רק להרוס באולת שבידה. וע"ז בטל המהרי"ק את השידוכין אף שנולד המום אח"כ. ובסוף דבריו כתב דאפילו היתה נשואה גמורה אין בה משום חדר"ג. והרי שם בע"כ באינה שוטה ע"פ דין מיירי. דאל"כ לענין מה פלפל המהרי"ק אם מחויב לקחתה והרי שוטה אינה בת

קידושין. וע"כ מיירי באינה שוטה בדין שוטה. ומ"מ כתב בזה לבסוף דאין בזה משום חדר"ג. וכבר נדפס דבר זה בשמי...

"אבל אם רואין הב"ד שאין שום איש יכול לדור עמה ואין הבית יכולה להתנהג ע"פ צויה וודאי דמום גדול הוא ואין מלשון נשתטית ראייה כמבואר התשו' הרא"ש שהובא בש"ע סימן קנ"ד סעיף ה'..."

הרי דבעל חלקת יואב ג"כ סובר דהמונח "שוטה" אין פירושו דווקא שוטה לפי הגדרתו של חז"ל דהיינו לן בבית הקברות, מאבד מה שנותנים לו וכ"ו, וכ"ו. אלא ד"שוטה" פירושו דאינו יכול לתפקד כאדם או כאשה נורמלית וכמו שכתבנו בהסברת דברי הגרצ"פ פראנק.

ובנדון דידן, הרי הבעל סובל מ-Borderline Personality Disorder. הוא כעסן ורגזן כשאין עושים רצונו, אי אפשר לחיות עמו במצב נורמאלי. גם אין לו חברים, וכמו שהעידה פלונית, היה לו פעם איזשהו עסק עם חבר ואת אותו חבר, מהיחידים שהיה לו, רימה אותו, ואפילו לא היה ער למה שעשה. וזה בכל חייו. "ואין הבית יכול להתנהג ע"פ ציוויו" כדברי הג' מ'קינצק.

וממילא אפילו לא נאמר עליו שיש לו דין של גברא שהוא שוטה, אבל הוא משגע את מי שגר איתו, וי"ל גם עליו בכל כנות ורצינות שא"א לגור אתו בכפיפה אחת. דאדעתא דהכי לא קדשה את עצמה.

ואמנם ראיתי בס' מנחת אשר למרן הגר"א ווייס א:פ"ה שג"כ נשאל אודות אישה שנשאה בעל שסבל מ-Borderline Personality Disorder. וע"ש דהראה הרבה פנים להתיר ע"פ דברי הגרמ"פ וכו'.

וע"ש דאפשר להתיר לבטל קידושין בכגון דנ"ד, רק שם בעובדה דידיה היה לו חשבון להחמיר. חשבון שלא נמצא בנ"ד.

משום דבתשובה זו של מרן יש כמה דברים יסודיים הנוגעים לענייננו וגם השאלה שם היא מאוד דומה לשאלה שאנו דנין בה ובעל ה"מנחת אשר" שליט"א הניף ידו כיד ד' הטובה עליו לברר וללבן העניין, אני רואה צורך גדול ותועלת ללומדים להביא דבריו לעיין בהם, לפלפל בהם וללמוד מדבריו המאירים ונלמד ונוסיף לקח.

1. בעל ה"מנחת אשר" התחיל תשובתו והביא מחלוקת הראשונים בסוגיה דכתובות ע"ג. בענין קדשה סתם וכנסה סתם אי צריכה גט. והביא ש"י הרמב"ם המחמירה, אמנם הוא גם הביא ש"י התוס' דכתובות שם. דבמומים גדולים הוי קידושי טעות ואינה צריכה גט אפי' מדרבנן. [ההדגשה במקור]
2. גם הביא מחלוקת האחרונים אי "שוטה" מהווה "מום גדול" ומביא מהר"ם שיק ומלבושי יו"ט דאכן "שוטה" הוא מום גדול לבטל קידושין [וכדהבאנו גם אנו הרבה ראיות ובעיקר מתשובת הגרמ"פ זצ"ל שפסק כן ושינה ושילש משנתו].
3. וגם ירד לעומקו של דבר אי אישה יכולה לבטל קידושין משום דלבעלה יש מום גדול. ה"מנחת אשר" הביא מחלוקת בזה שיש אמנם הרבה פוסקים הסוברים דאישה אינה יכולה לבטל קידושין בטענות שלבעלה יש מום, דטב למיתב טן דו...

וכאן, כמו שהראינו בתחילת תשובתנו מהגריא"ה זצ"ל ואחרים, בעל המנחת אשר הביא להקת אחרונים הסוברים להיפך וכמו שיראה כל אחד הקורא דברינו. ובעל מנחת אשר מסיים חלק זה בדברים אלו - אמנם הרוצה לסמוך על גדולים אלה [המקילים] יש לו על מה לסמוך. אלא די שם דברים שנראין דסותרין דברינו בעצם המסקנא והפסק, ובכן הנני רוצה להבהיר ולברר שדבריו שם ג"כ יכולין לסייע להבנתנו בענין. דהרי שם הייתה השאלה, כמש"כ, בבעל שסבל, לפי מה שהעידה האישה, מ- (BDP Borderline Personality Disorder).

ומן בעל המנחת אשר דיבר עם "פסיכיאטר שומר מצוות ואמר לי כדלהלן: אמנם א"א לו להעיד על מי שמעולם לא ראה, ואף הפסיכיאטרית לא עשתה בדיקה קלינית גמורה. אבל, בניגוד למחלות פסיכיאטריות אחרות כגון דיכאון, הפרעה אובססיבית-קומפולסיבית. והפרעה דו-קוטבית, שקשה לקבוע אם חולה מסוים סובל מהם או לא. הפרעת אישיות גבולית [שפירושה הוא שהחולה עומד על הגבול בין נירוטי לפסיכוטי, ולכן לפעמים מנכנס למצב של פסיכוטי שאין לו אחיזה במציאות, וכנ"ל] קל מאד לפסיכיאטר מומחה לזהות מי שסובל ממנה. ולכן מסתבר צודקת בקביעותה. והוסיף שמי שסובל ממחלה זו א"א לחיות אתו, כי אינו יכול להתיחס עם בני אדם באופן נורמלי, ואינו ראוי להיות חבֵר, וק"ו בעל".

המחבר דן שם ג"כ דאפשר דבמום שבאיש אין מפעילין קידושי טעות אבל מסיים שם ד"בשעת הדחק גדול כבנד"ד יש להקל". אלא דבסוף התשובה בחלק ב' כנראה שמרן שליט"א מהסס בכ"ז. הוא אומר שם וז"ל "אך בני"ד לא ראיתי בסיס לקולה כלל. דעל איזו עדות נסמוך לבטל קידושי תורה על עדות פסיכיאטרית שמודה בעצמה שלא ערכה בדיקה קלינית גמורה אלא התרשמה על סמך שיחה אחת שהבעל סובל מהפרעת אישיות גבולית, הלא בימי קדם לא קבעו שאדם מסוים משוגע הוא אלא כשראו בו שמתנהג בפועל כמשוגע גמור (וכדוגמא כשו"ת מהרש"ם ח"ו סימן ק"ס בתיאור באריכות על הנהגת הבעל) וכך גם בשוטה. לא כן בזמנינו שעל כל סטיה קלה מהתנהגות ראויה ישנם הגדרות מהגדרות שונות וכל מיני שמות נרדפים. וכמעט כל אדם שמידותיו רעות והוא כעסן וקפדן מוגדר כסובל מהפרעת אישיות גבולית. וכי נפקיע קידושין של כל מי שיש לו סטיה גבולית מן הנורמה המקובלת?"

והנה בעל ה"מנחת אשר" מעורר כמה דברים: (א) שהפסיכיאטרית הודתה בעצמה שלא ערכה בדיקה גמורה וכ"ו. (ב) גם חושש הגי' בעל "מנחת אשר" שאם נתיר הרצועה ב-BDP גם נבוא להקל בכל "סטיה...קלה" וכל שמות נרדפים וכמעט כל אדם שמידותיו רעות... מוגדר כסובל מהפרעת אישיות גבולית. וממילא הוא שואל רטורית וכי נפקיע קידושין של כל מי שיש לו סטיה מן הנורמה המקובלת?

והנה לגבי חשש א' - הרי בנידון דידן מי שעשה הדיאגנוזה היה פסיכולוג המשפחה. הפסיכולוג הכיר את הפציאנט בעלה של התובעת. הוא ראה וידע וקבע והעיד בפנינו ע"י ה"סקיפ" ובטלפון ואמר לנו שלפי מיטב הבנתו הפאציינט זה שהוא סובל מ-BPD. וכן גם הסבירו לנו הפסיכולוגים שנועצנו

בהם שלפי כל המסמכים והמרשמים שלקח הבעל בנדון דידן הוא סובל מ-BPD על כל השלכותיה של מחלה זו.

וגם לעניין חשש השני שאם נתיר הרצועה כאן אז נבוא למדרון חלקלק, וכל סטייה מנורמאליות תדון כ"משוגע" לענ"ד, הרי מדע הפסיכולוגיה התפתח מאז, ועכשיו יש דווקא בגלל התפתחות מדע הפסיכולוגיה, יותר ידע ויותר דיוק בקביעת מחלות אלו, ודוקא משום התפתחויות המדע "כל סטייה מהתנהגות המקובלת" לא תדון במחלת BPD.

ובדברי בעל "המנחת אשר" ראיתי דבר שאנני מבין כל צרכו והנני בא רק כתלמיד הדין לפני רבו.

הגהמ"ח, באחד מסברותיו להחמיר בנדון דידיה באחד שסובל ממחלת BDP מצדד שם שכיון שיש זמנים שהחולה במחלה זו כן מתנהג כאדם נורמאלי, הרי הוא בבחינת עתים חלים ועתים שוטה והרי סוגיה ארוכה היא במס' ר"ה, דעתים חלים ועתים שוטה, כשהוא חלים הוא חלים לכל דבריו, וממילא באדם כזה למרות שסובל מ-BPD אבל בעת שהוא נורמאלי הרי אפשר לגור אתו. ואיך נפעיל, א"כ, ביטל הקידושין, ע"ש.
...ולולא דמסתפינא הייתי אומר חילוק פשוט.

בסוגיית עתים חלים ועתים שוטה (ר"ה) הנדון הוא אי יש כאן מעשה מצווה או לא. ואנו אומרים שאם בשעה שאכל מצה היה חלים הרי יש כאן מעשה של אכילת מצה יוצא יד"ח. ואם הוא שוטה בשעת אכילת המצה הרי אין כאן מעשה מצווה ואינו יוצא יד"ח. כלומר הנדון הוא לעניין אי היה כאן מעשה מצווה או לא. אבל לגבי מחלה, הרי מי שסובל ממחלה, מחלת BDP, למשל, הרי גם בימים שהוא נראה נורמאלי, הוא חולה במחלה זו. וזהו בעצמה גדר המחלה. למרות שהיום הוא נורמאלי. אבל אנו יודעים שבין רגע הנורמאליות יכולה להתהפך לגיהנום, וממילא מחלה זו, למרות מומנטים של נורמאליות, מהפכת את כל איכות החיים לגיהנום. ובוודאי אישה יכולה לומר בכנות שבנסיבות אלו, אדעתא דהכא לא נתקדשה.

אלא די ש להבין למה חיכתה התובעת כמו עשר שנים לתבוע גט. הרי זה אומר דרשני דהרי היה בו דברים מוזרים קודם לכן ואפשר דסברה וקבלה. וכמ"כ גם העיר בעל "המנחת אשר" ע"ש.

אלא, דדבר זה אינו כ"כ פשוט. וזאת מכמה וכמה טעמים:

דפלונית היתה צעירה מאד כשהתחתנה עם פלוני. היא רק גמרה הסמינר. השדכנים שהציעו את השידוך הציעו את פלוני כבן ישיבה נורמאלי. הוא בא לארה"ב מאנגליה וככל שמשפחתה של פלונית חקרה ודרשה על טיבו של פלוני שם וגם כאן בישיבה העידו עליו שהוא נורמאלי וטוב וכו'. וגם היה לה חינוך מסורתי שחינכו אותה שעיקר חובתה הוא להקים משפחה, ואפילו כשיש דברים בינו לבינה צריכים לעשות הכול רק להשיג דבר אחד – שלום בית. ופלונית, בתומה, קבלה הכול.

וממילא לכתחילה חשבה שדברים המוזרים שעשה פלוני – זה טבעו של עולם, וכך נוהגים הגברים כולם.

היא לא הרגישה אז, שהוא אדם חולה. כשנתוודע לה בפעם ראשונה שלוקח Prozac ושזה כבר כמה שנים קודם שאפילו הכירו זא"ז, הייתה לפלונית הפתעה גדולה, ועדיין חשבה שדברים המוזרים אלו שהוא עושה שאין להם אחיזה במציאות, שיכול לרמות אחרים הם, אצל פלוני, דברים שבשגרה.

אבל עם התפתחותה האישית והתבגרותה, פלונית הבינה שמה שהיא רואה ומרגישה עכשיו, כל החולי וכל ההפתעה שכנראה באה פתאום, זה דבר ישן. פלוני הוא אותו האיש שהתחתנה איתו אלא דעכשיו היא מבינה שהוא היה חולה במחלה מוזרה זו הנקראת Borderline Personality Disorder. וממחלה זו בעלה סבל כל הזמן.

זהו פירושו של דבר שלפעמים נראה נורמאלי ומיושב בדעתו ומ"מ אין לו שום אחיזה במציאות.

זהו פירושו של דבר שאין לוחברים והפעם האחת שהיה לוחבר ועשו עסק ביחד רימה אותו ושיקר בפומבי דהיינו אמר דברים שכל אחד ששמע אותו ידע בבירור שהם שקר אבל בעלה לא הרגיש אפילו שהוא משקר. וגם המעשה שהי' נוהג ברכב כשהוא בגילופין ושיכור כלוט וכו' אשר באמת יש אפשרות שאפ' לא ידע מזה בגלל מצבו בחולי זה של BPD.

אותו הדבר הכעס והרוגזה בשאין מסכימים איתו, ואותו האי אפשרות לגור ביחד באופן נורמאלי בעשיית דברים זרים ומוזרים, כמו שכתבו הפסיכולוגים.

כל אילו משכנעים אותנו דפלונית באמת לא קדשה את עצמה אדעתא דהכי והננו מבטלין קידושיה שקידש אותה פלוני, ופלונית מותרת להינשא כדמו"י לכל אדם שתרצה.

ובכן באמתלא כזו, מה שהמפרשים קורין "אמתלא גדולה" בתשו' אגרות משה, וודאי שאישה נאמנת ונאמר על פלונית שאדעתא דהכי לא קדשה נפשה. ואחרי ככלות הכול מצינו, בס"ד, שגם מרן הרב בן-ציון בוארון (בשו"ת שערי ציון חלק ג' אהע"ז ס' ד') כתב כדרכינו. וז"ל:

"ובמום דשגעון (או מה שנקרא כיום חולי נפש) במצב כבנדון

שבפנינו נראה דהוי ודאי מקח טעות, משום דאיכא חזקה מסברא אלימתא שאין לך אדם שיתפייס בזה להיות כל חייו וחיי ילדיו בסבל ובחשש סכנה, יום יום ושעה שעה (כמתואר לעיל באפס קצה).

"ואין לומר שמאחר שישבה עמו כשבע שנים וילדה שני ילדים,

הרי ראתה את המום, ומחלה. הא ליתא. לפי שבדברים כאלה אין אדם עומד על מהות המחלה באופן ברור אלא עד זמן זמנים טובא, משום שפעמים מתוך אהבתה אליו תולה ענין קצפו ורוגזו במתח ומצב עצבני חולף, ומייחלת ומקוה שהמצב ישתפר. ופרט באדם שנוטל כדורים באופן קבוע, שאז יש מצבים שהוא רגוע ושקט. ובפרט כפי מה שאמרה האישה עצמה שכל פעם לאחר ההתפרצות כאשר היה נרגע היה בא ומבקש סליחה בתחינה.

"ונמצא שבנידון זה הקידושין העורעריין, הן מצד שחזקה היא שאין אדם מתפייס במום כזה, וחזקה היא דכאשר נוכחה האשה במצבו הנפשי לאשורו לא נתפייסה והקידושין בטלים. והן מן הטעם דגם אם נתפייסה בדיעבד כשנודע

לה, לדעת כל הגדולים הנ"ל למרות התרצותה הקידושין כבר בטלים, הואיל ולמעשה היתה מוטעית בשעת הקידושין, ואיכא אומדן דעת ברור שאילו היתה יודעת מן החולי לפני הנשואין בודאי לא היתה מתרצית להנשא לו. א"כ לכה"פ הדבר "מוריד" את הקידושין לדרגת ספק קידושין".

ואח"כ הוא פוסק שכיוון שיש כאן ספק קידושין האישה נשארת בחזקת פנויה. ע"ש.

ובאמת יסודותיו של מרן הר הגאון הרב"צ בוארון, הן בהתבוננותו בטבע האדם והן בסברותיו ההלכתיות בעניין ביטול קידושין כבר נרמזו בכמה אחרונים.² ובכן, אחרי ככלות הכל אנו בה"ד משוכנעים שקידושי פלונית לפלוני היו בטעות ויש לצרף גם האומדנא הגדולה של איש כזה, בשום אופן, לא רצתה להתקדש. וקידושיה לפלוני בטלים ומבוטלים ומותרת להינשא לכל אדם כדמ"ו.

הרב א. יהודה וורברג
דיין

הרב יוסף בלאה
דיין

הרב שמחה קראוס
אב בית הדין

" : " (") . " ; (") " ; " 2 " : "

Appendix A

)Gail Bendheim, Psy.D. NYS license: 011357(

On December 18, 2014, I witnessed a meeting between the
Bet Din and Ms. XXX, in which Ms. XXX testified about her
husband. Several witnesses, including a psychiatrist, a lawyer, and
.a former business partner, also testified over the phone

I was struck by several moments of the testimony that seem
:worthy of note

In discussing her husband's profound anxieties and
compulsive behaviors. Ms. XXX described that, in order to have a
bowel movement, he might need to undress totally, sit on the floor
of the bathroom, defecate on the floor, and then deposit the feces
into the toilet. This was in some ways the most alarming of many
instances of difficult or abusive behaviors she referred to, as it
describes an extremely primitive and severe level of disturbance
and a severely impaired mode of functioning that I feel would stand
.in the way of a marriage if it were known before the fact

In addition, the testimony of his former partner was such that
the witness could barely put into words how baffling and bizarre he
found the husband's behavior. In pointing out the extreme of
“loving” and “hating” that characterized their interactions, the
witness said over and over again that he had never had an
experience with anyone like this man, whose unpredictability, rage,
and dishonesty undermined and cut short their partnership. In my
experience, this behavior is completely consistent with a diagnosis
of Borderline Personality Disorder, which according to the
diagnostic criteria of the DSM-5, can include, among other
elements, “... a pattern of unstable and intense interpersonal
relationships characterized by alternating between extremes of
.”idealization and devaluation

The lawyer's testimony made clear that the husband's
behavior in court—where he was his own legal representative—
was at times completely out of control. Ms. XXX noted that he
stuck out his tongue at the judge, another primitive instance of
infantile functioning. In addition, it was sobering to hear that the
lawyer's firm had to hire a personal security detail for the lawyer
.because of the threats directed at the lawyer by the husband

